

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/17/8-13>

Günəl Emil qızı Nəzərova
Bakı Slavyan Universiteti
doktorant
shaxnaz@internet.ru

MÜASİR MƏKTƏBDƏ YUXARI SİNİF ŞAĞIRDLƏRİNİN SİYASİ MƏDƏNİYYƏTİNİN FORMALAŞMASI ÜZRƏ İŞİN VƏZİYYƏTİ

Xülasə

Siyasi mədəniyyət cəmiyyət mədəniyyətinin tərkib hissəsi olmaqla, insan münasibətləri sistemini özündə birləşdirir. Orta məktəb şagirdləri vətəndaş tərbiyəsi, siyasi ictimailəşmə, ictimai-siyasi fəaliyyət və digər proseslər vasitəsilə formalaşan cəmiyyətin siyasi mədəniyyətinin subyektləri və daşıyıcılarıdır. Məqalədə orta məktəbdə yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşdırılması cəmiyyətin siyasi həyatının ən mühüm komponenti kimi araşdırılır. Konsepsiyanın məzmunu və mahiyyəti, mədəniyyətin bu sahəsinin təşəkkül tarixi, tədqiqi və inkişafı, o cümlədən cəmiyyətin mütərəqqi inkişafı üçün yuxarı sinif şagirdlərinin bir vətəndaş kimi siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsinin əhəmiyyəti ətraflı nəzərdən keçirilir. Məqalədə orta məktəbdə yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşması üzrə işin vəziyyətinə, xüsusiyyətləri, problemləri və inkişaf perspektivlərinə yer verilir.

Açar sözlər: *məktəb, siyasi mədəniyyət, cəmiyyətin siyasi təcrübəsi, siyasi dəyərlər, davranış normaları, siyasi mədəniyyətin strukturu, siyasi şüur*

Günəl Emil Nazarova
Baku Slavic University
PhD student
shaxnaz@internet.ru

The state of work on the formation of the political culture of high school students in the conditions of a modern school

Abstract

Political culture, being a part of social culture, includes a system of human relations. High school students are the subjects and bearers of the political culture of society, formed through civic education, political socialization, socio-political activities and other processes. The article deals with the formation of the political culture of high school students as the most important component of the political life of society. The article discusses the content and essence of the concept, the history of the formation, research and development of this area of culture, as well as the importance of raising the level of political culture of high school students as citizens for the progressive development of society. detail. The article reflects the state, features, problems and prospects for the development of the formation of the political culture of high school students.

Keywords: *school, political culture, political experience of society, political values, norms of behavior, structure of political culture, political consciousness*

Giriş

Şəxsiyyətin hərtərəfli və ahəngdar inkişafı, ictimai fəaliyyətə və həyata hazırlanması, onda müsbət əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşdırılması bütün dövrlərdə olduğu kimi, bu gün də cəmiyyətin ən aktual məsələlərindən biridir. Demokratik cəmiyyətdə bütün vətəndaşlar minimum siyasi mədəniyyətə malik olmalıdırlar. Buradan da hələ məktəb yaşlarından vətəndaşlarda siyasi mədəniyyəti formalaşdırmaq zərurəti meydana çıxır. Vətəndaşlarda siyasi mədəniyyətinin formalaşmasından danışan tanınmış politoloq M.Əfəndiyev yazır: “Dərin siyasi proseslərin inkişafı

və eləcə də siyasi həyatın konkret təzahürü cəmiyyətin siyasi mədəniyyətindən asılıdır" (Əfəndiyev, 2011: 307). Müəllif qeyd edir ki, "siyasi sistemlə siyasi mədəniyyətin bir-birini qarşılıqlı şərtləndirməsi tamamilə təbii və qanunauyğundur" (Əfəndiyev, 1998: 412). Siyasi mədəniyyət anlayış istər xarici istərsə də Azərbaycan tədqiqatçılarının diqqətini cəlb etmişdir.

Azərbaycanda siyasi mədəniyyət məsələlərinin formalaşdırılmasının tədqiqi 1990-cı illərdə tədris olunan politologiya fənninin məzmununda da öz əksini tapmışdır.

Xaricdə isə siyasi mədəniyyətin tədqiqatı XVIII əsrə təsadüf edir. XX əsrdə bu işin davamçıları Q.Almond və S.Verba olmuşdur. Q.Almond və S.Verba 1963-cü ildə yazdıqları "Vətəndaş mədəniyyəti" adlı kitabda müxtəlif ölkələrin (AFR, İtaliya, ABŞ və Meksika) siyasi sistemlərinin əsas komponentlərinin və fəaliyyət formalarının təhlili əsasında siyasi mədəniyyətin 3 xalis tipini nəzərdən keçirmişlər" (<https://www.labirint.ru>).

L.A.Onikova ... siyasi mədəniyyətin bir çox səciyyəvi cəhətlərini açıqlayaraq onun mahiyyətini, ictimai inkişafın gedişində şəxsiyyətin fəal xadim kimi formalaşması ilə qırılmaz bağlılığını göstərir (Onikova, Abarenkov, Averkin, 1987: 48). O, siyasi mədəniyyətin mahiyyətini, funksiyalarını, quruluşunu və mədəniyyətin digər formaları ilə olan əlaqəsini açıb göstərmişdir. Deməli, siyasi mədəniyyət şəxsiyyətin mənəvi aləmi ilə bağlıdır və insanın mənəviyyatının tərkib hissəsidir.

V.C.Kelle, M.Y.Kovalzon "Nəzəriyyə və tarix" adlı əsərində göstərilər ki, "*siyasi mədəniyyət özündə şüur, siyasət və mədəniyyətin əlamətlərini birləşdirir*" (Kelle, Koval'zon, 1981: 50). V.C.Kelle, M.Y.Kovalzonun qeyd etdiyi siyasi mədəniyyətin tərkibini təşkil edən bu komponentlər ümumilikdə cəmiyyətin əsasını təşkil edir. Bu isə siyasi mədəniyyətin insan üçün əhəmiyyətini əks etdirir. Siyasi mədəniyyət ümumi mədəniyyətin tərkib hissəsidir və özünü təkcə sosial münasibətlərdə deyil siyasi fəaliyyətdə də göstərir.

Problemlə bağlı professor M.Əmirovun 4 fəsildən ibarət olan "Tarixin tədrisində şagirdlərdə siyasi mədəniyyətin formalaşdırılması üzrə işin sistemi" dissertasiyasında təlim prosesində şagirdlərdə siyasi mədəniyyətin formalaşdırılmasının məqsədi, predmeti, forma və metodları, pedaqoji, psixoloji və fəlsəfi əsasları öz əksini tapmışdır. Siyasi mədəniyyətin formalaşdırılmasının məktəbdəki vəziyyəti araşdırılmış, tarix dərslərində və dərsləndənkənar tədbirlərdə siyasi mədəniyyətin formalaşdırılmasının nümunələri verilmişdir (Əmirov, 2008: 12).

Ölkəmizdə siyasi mədəniyyət mövzusunda toxunanlardan biri də X.İbrahimlidir. Müəllif tədqiqat nəticəsində belə qənaətə gəlmişdir ki, "*Siyasi mədəniyyət siyasi proseslərin mahiyyətinin düzgün qavranılmasına, konkret siyasi sistemdə hüquq və azadlıqlarının gerçəkləşməsinə kömək edir*" (İbrahimli, 2012: 175).

A.Rəcəbova "Cəmiyyətin demokratikləşməsində siyasi mədəniyyət amili" adlı monoqrafiyasında siyasi mədəniyyət mövzusunda toxunmuşdur. Burada da siyasi mədəniyyət anlayışı, mahiyyət struktur və funksiyaları öz əksini tapmış, cəmiyyətin demokratikləşməsinin siyasi mədəniyyətə və siyasi mədəniyyətin, demokratik cəmiyyətə təsirindən siyasi fəallıq mədəniyyətindən, insan hüquqlarının qorunmasının siyasi mədəniyyətin vacib şərti olması problemlərinə aydınlıq gətirmişdir. Müəllif bu baxımdan qeyd edir ki, "*Demokratikləşmə prosesində yeni siyasi dəyərlər siyasi mədəniyyətin inkişafının əsas amilinə çevrilir. Siyasi mədəniyyətin köməyi ilə dəyərlər yeni nəsə ötürülür. Siyasi mədəniyyət və demokratik dəyərlərin inkişafı nəticəsində xalq özünü dərk edərək yeni dövlət yaradır və onu möhkəmləndirir*" (Rəcəbova, 2008: 3).

Deməli, bəşəriyyətin ümumi inkişafı, müxtəlif millətlərin, dövlətlərin yaranması, insanın şəxsiyyət kimi formalaşması prosesi siyasi mədəniyyət amili ilə sıx əlaqədardır. Fikrimcə, demokratik cəmiyyətdə insan hüquqlarının qorunmasında da siyasi mədəniyyət vacib şərtlərdən hesab olunur. Çünki məhz yüksək siyasi mədəniyyətə malik olan vətəndaşlar həm dövlət həm digər şəxslər qarşısındakı hüquq və vəzifələrini daha yaxşı dərk edirlər.

Azərbaycanda siyasi mədəniyyətlə bağlı tədqiqat aparıb, onun mahiyyəti, məzmunu, strukturu, funksiyaları, tipləri haqqında məlumat verənlərdən biri də professor H.Şirəliyevdir. Onun fikrinə görə, "*Siyasi mədəniyyət cəmiyyətin siyasi həyatında mühüm rol oynayır. O, siyasi proseslərə və təsisatlara müəyyən təsir göstərir. Onun sayəsində siyasi həyatın ənənəvi təşkilati formaları*

mühafizə edilib qorunub saxlanılır. Siyasi mədəniyyətin mühafizə funksiyası cəmiyyəti siyasi təlatümlərdən və kataklizmlərdən qoruyur” (Şirəliyev, Əhmədov, 2014: 268).

Mövzu prof. K.Məmmədovun tədqiqatlarında həm tarixi, həm nəzəri, həm də metadoloji cəhətdən tədqiq edilmiş və orta məktəbdən başlayaraq, mədəniyyətin və tərbiyənin orta məktəblərlə şagirdlərə aşılmasının metodik əsaslarının geniş şəkildə araşdırılmasının vacibliyi vurğulanmışdır.

Ümumilikdə siyasi mədəniyyətlə bağlı xarici və Azərbaycan tədqiqatçılarının fikrinə əsaslanaraq belə qənaətə gələ bilərik ki, siyasi mədəniyyət özünü insanın bütün fəaliyyət sahələrində göstərir. Onun sayəsində insan öz hüquq və maraqlarını müdafiə etmək bacarığına yiyələnir, cəmiyyətin sosial amilinə çevrilə bilir. Dəyişən mühitə adaptasiya olaraq öz şəxsi mövqeyini nümayiş etdirir. Siyasi mədəniyyətin hesabına müxtəlif siyasi sistemlər, partiyalar yaranır və müəyyən siyasi çərçivədə fəaliyyət göstərir. Dövlət və vətəndaşlar arasında qarşılıqlı münasibət yaranır. Dövlətin bütövlüyünün və dövlətdə demokratik dəyərlərin qorunmasına şərait yaranır. Siyasi mədəniyyəti yüksək vətəndaşlar öz hüquq və azadlıqlarını daha yaxşı dərk edir.

60-cı illərin əvvəllərindən 1990-cı ilə qədər məktəb şagirdlərin siyasi tərbiyəsində son həlqə idi. O vaxtlar ölkə məktəblərində qüvvədə olan “İctimai elmlər” kursu idi. Kurs kütləvi praktikaya daxil edildiyi andan şagirdlərin ideoloji-siyasi tərbiyəsinə, onların marksist-leninizm nəzəriyyəsinin və partiya siyasətinin əsaslarını dərk etmələrinə, onu fəal şəkildə həyata keçirmək istəyinə töhfə vermək nəzərdə tutulurdu. İctimai elmin nəzəri əsasını marksizm-leninizm təşkil etdiyindən, otuz ildən artıq müddət ərzində kursda nəzərdən keçirilən problemlərin əsas spektri dəyişməz qalmışdır. Bunlara aşağıdakılar daxildir: dialektik və tarixi materializm - elmi dünyagörüşünün fəlsəfi əsası; kapitalizmin iqtisadi quruluşu və kapitalizmdən sosializmə keçidin inqilabi xarakteri; sosializm və kommunizm kommunist formasıyaşının iki mərhələsidir; Sov.İKP sovet cəmiyyətinin aparıcı və istiqamətləndirici qüvvəsidir (Almond, Verba).

Bu dövrə münasibət bildiren K.Məmmədov yazır: “Son illərdə cəmiyyətdə gedən iqtisadi, ictimai-siyasi dəyişikliklər siyasi mədəniyyət tərbiyəsinə yeni münasibət formalaşdırmağı tələb edir. Bu da təsadüfi deyildir. Çünki Sovetlər birliyi dövründə (1917-1992) siyasi tərbiyə ümumbəşəri siyasi biliklərin öyrənilməsinə yox, yalnız kommunist ideologiyasının təbliğinə yönəlirdi. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, o tərbiyənin yeni bir tərkib hissəsi kimi qiymətləndirilirdi. Kommunist hakimiyyəti avtoritar siyasət həyata keçirməklə, öz ideologiyasını gənc nəsllə də aşılamağa çalışırdı. Təlim və tərbiyə ocaqları da ideoloji mübarizələr məkanına çevrilmişdir. Bu səbəbdən də yeni dövrdə bu problemə neqativ münasibət formalaşmış, müstəqillik dövrümüzdə o diqqətdən kənarda qalmışdır. Elmi-tədqiqat işlərində, dərslər və dərslər vəsaitlərində siyasi mədəniyyət tərbiyəsi kölgədə qalmışdır. Lakin həyat göstərir ki, bu problem bu günümüz üçün də aktual olaraq qalmaqdadır. Ümumbəşəri dəyərləri əks etdirən siyasi bilikləri gənc nəsllə aşılamaq, gələcək politoloqların yetişməsində əvəzsiz rol oynaya bilər” (Məmmədov, 2020: 38).

Alim haqlı olaraq “siyasi mədəniyyət tərbiyəsini bu günümüz üçün də aktual problem olaraq qaldığını göstərərək, onun pedaqoji ədəbiyyatda geniş şərhinə ehtiyacı olduğunu deyir” (Məmmədov, 2017: 39).

“Elmi-texniki tərəqqinin yaratdığı imkanlardan istifadə edərək onun məzmununa, forma, metod və vasitələrinin təkmilləşməsinə xüsusi diqqət ayırmaq dövrümüzün əsas tələblərindəndir. Hazırkı dövrün siyasi mədəniyyət tərbiyəsinin əsas məqsədi gənc nəsli vətənin, xalqın mənafeyinə xidmət edən ideyalarla, ümumbəşəri siyasi biliklərlə silahlandıraraq vətənpərvər, multikulturalizm ideyalarına sadıq olan şəxsiyyətlər yetişdirməkdən ibarətdir.

Onun məzmununa aşağıdakı məsələlər daxil edilir: - hər bir şagirdə ümumbəşəri və mütərəqqi, milli dəyərlərə əsaslanan siyasi biliklər aşılamaq; - cəmiyyətin ehtiyacına yönələn əmək növlərinə hörmətlə yanaşmaq və hər hansı bir əmək fəaliyyətinə hazır olmaq; - doğma yurdun, xalqın səadəti və azadlığı, Respublikamızın suverenliyi, ərazi bütövlüyünü qorumağa hazır olmaq; - uşaqları ədalətli ideyalar sistemində tərəfdar olmaq, həm də bu ideyalara sadıq qalmaq ruhunda tərbiyə etmək; - onlarda şüurluluğu, vətəndaşlıq hisslərini və ictimai fəallığı artırmaq; - neqativ fakt və hadisələrə qarşı barışmaz olmaq; - döyüş və əmək ənənələrini qoruyub inkişaf etdirmək; -

şagirdlərin ictimai aktivliyini artırmaq üçün səmərəli forma və metodlardan istifadə etmək və s. (Məmmədov, 2020: 39-40).

Pedaqoji təcrübənin toplanması, elmi nəzəriyyənin zənginləşdirilməsi, "sosial sifariş" nəzərə alınmaqla, məktəb sosial elmin məqsədlərini və onun siyasi komponentinin təhsil vəzifələrini, tədris materialının məzmununda təcəssüm etdirirdi. Cəmiyyətin siyasi sistemi məktəbdə siyasi mədəniyyətin təbliğinin mahiyyətini dəyişdi. Bu, ilk növbədə, "İctimai elm" kursunun kurikulumlarında və ya kurikulum funksiyasını yerinə yetirən tematik planlarda, dərsliklərdə, qismən də tapşırıqların və yeni məzmun komponentlərinin uyğunlaşdırılmasını izah edən metodiki məktublarda öz əksini tapmışdır.

Müasir şəraitdə siyasi sistemə dair tədris materialının məzmununu seçmək üçün yeni vəzifələr və prinsiplər Azərbaycanda fərdin azadlığını və ləyaqətini təmin etmək üçün nəzərdə tutulmuş sosial transformasiyalar həyatın bütün sahələrində, o cümlədən siyasi sahədə özünü həyata keçirmək üçün ilkin şərtlər yaradır. Vətəndaşın getdikcə mürəkkəbləşən siyasi həyatına və siyasi özünüdərkinə aktiv uyğunlaşma təkcə əlverişli sosial şəraitin mövcudluğunu deyil, həm də insanın özünü təkmilləşdirməsini nəzərdə tutur. Ətrafdakı reallığı müstəqil təhlil etmək və qiymətləndirmək, öz maraqlarını və siyasi üstünlüklərini dərk etmək, onları yaradıcı şəkildə həyata keçirmək üçün şəxsiyyətin müəyyən xassələrinin və bacarıqlarının inkişafı insana öz müqəddəratını təyin etməyə, siyasətin müstəqil və məsuliyyətli subyektinə çevrilməyə imkan verir və ictimai münasibətlərin demokratikləşməsinə töhfə verəcək (Sedova, 1990).

Bu gün məktəblərdə şagirdlərin siyasi mədəniyyətinin formalaşdırılmasının pedaqoji modeli aşağıdakı yanaşmalar əsasında qurulur:

Siyasi təhsili daha yüksək səviyyəli strukturda-lisey təhsilində sistem və altsistem kimi nəzərdən keçirən sistem-məqsədli yanaşma üzrə;

Şəxsiyyətə kompleks təsir və yekun nəticənin yüksək keyfiyyətini nəzərdə tutan konstruktiv və formativ yanaşma üzrə;

Bilik, bacarıq və dəyər münasibətlərinin adekvatlığı.

Funksional-struktur paradiqmanı təmsil edən kurikulum yanaşması üzrə isə aşağıdakı komponentlər əsas elementə çevrildi: məqsəd qoyma, məzmun, pedaqoji texnologiyalar, rəyin qiymətləndirilməsi və həyata keçirilməsi texnologiyaları.

Bu yanaşmalara əsaslanaraq orta məktəb şagirdlərinin siyasi təhsilinin pedaqoji prosesinin bir sıra ən mühüm altsistemlərini ayırmaq olar.

Birinci altsistem siyasi mədəniyyətin tərbiyəsinin təbii və məqsədyönlü şəkildə təşkil olunmuş prosesi üçün rəhbər şərtləri müəyyən etmək üçün şagirdin şəxsiyyətinə xarici, ilk növbədə pedaqoji təsirlər paradiqması ilə təmsil olunur.

İkinci altsistem məktəb şagirdlərinin onların şüuruna, emosional quruluşuna və rəşional qabiliyyətlərinə pedaqoji təsir impulslarını qavraması paradiqmasına aiddir. Burada söhbət təklif olunan siyasi informasiyanın inkişaf və ya rədd edilməsi mexanizmləri və amillərindən və onun izahı yollarından gedir.

Üçüncü alt sistem şəxsiyyətin əks xüsusiyyətlərinin təhlili paradiqması ilə bağlıdır. Aydındır ki, yuxarı sinif şagirdlərinin refleksiv qabiliyyətləri şəxsiyyətin psixotipindən və nəticədə onun sosial əlaqələr və sosial oriyentasiya sisteminə daxil edilməsi yollarından çox asılıdır.

Dördüncü altsistem yuxarı sinif şagirdinin idrak qüvvələrinin inkişaf səviyyəsinə və ya digər şəxsi xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq pedaqoji hərəkətlərin fərdi transformasiyası, bilik, bacarıq, dəyər münasibətlərinin transformasiyası paradiqması ilə müəyyən edilir.

Beşinci altsistem yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşması prosesinə pedaqoji təsirlərin məcmusunun teleoloji əsaslandırılmış paradiqmasıdır ki, bu da şəxsiyyətin potensialını aktiv və ya passiv rejimdə reallaşdırmağa imkan verir.

Təqdim olunan alt sistemlərin maddi əsasları yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşması modelinin qurulduğu prinsiplər sistemini əvvəlcədən müəyyən edir (Shchitnikov, 2001: 192):

Şəxsiyyət yönümlü təhsil prinsipi, yəni şagirdin təhsil prosesinin obyektı və subyekti kimi tanınması;

Şəxsiyyətin müvafiq siyasi təhsil almaq azadlığı və hüquqlarının həyata keçirilməsi prinsipi;

Siyasi təhsilin məqsədləri və onlara nail olmaq yollarının planlaşdırılmasında şagirdlərin əməkdaşlığı və iştirak prinsipi;

Ümumbəşəri siyasi dəyərlərin şüur və tanınması prinsipi;

Tədris prosesinin fərdiləşdirilməsi və diferensiallaşdırılması prinsipi;

Siyasi təhsil kontekstində bilik, bacarıq və dəyər münasibətlərinin sinxronlaşdırılması və inteqrasiyası prinsipi;

Yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşmasına pedaqoji təsirin mürəkkəbliyi prinsipi.

Pedaqogikada adətən üç səviyyəli məqsəd müəyyən edilir: təhsil ideali, məqsəd və vəzifələr. Tədqiq olunan problem kontekstində yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşdırılması məqsədlərinin aşağıdakı təsnifatını təklif edirik: ümumi məqsədlər, əsas məqsədlər və əməliyyat məqsədləri.

Məqsəd qoymağa əsaslanan yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin formalaşdırılması modelinin işlənilib hazırlanması bir sıra üstünlüklərə malikdir:

Məqsədlər təhsilin nəticələrinin qiymətləndirilməsi və əks əlaqənin həyata keçirilməsi üçün əsas şəraitə çevrilir;

Məqsədlər fərdi və qrup nailiyyətlərinin təhlilinin əsas müddəalarına çevrilir;

Məqsədlər şagirdlərin siyasi mədəniyyətinin formalaşdırılması strategiyasını və taktikasını əvvəlcədən müəyyən edir;

Məqsədlər şagirdlərin siyasi mədəniyyətinin tərbiyəsi məzmununun dozasının tənzimləyicisi kimi çıxış edir;

Yuxarı sinif şagirdlərinin siyasi mədəniyyətinin tərbiyəsi üzrə məqsədlərin işlənilib hazırlanması prinsipi: Şəxsiyyətin və cəmiyyətin dinamikasına və ehtiyaclarına uyğunluq prinsipi; Proqnozlaşdırılan yekun nəticələrə uyğunluq prinsipi; mütərəqqi ənənələrə və milli tərbiyəyə uyğunluq prinsipi; Şagirdlərin siyasi mədəniyyətinin formalaşmasında dünya tendensiyaalarına uyğunluq prinsipi; Müəyyən bir taksonomiyaya uyğun olaraq təhsil məqsədlərinin vergiyə cəlb edilməsi prinsipi (Məmmədov, 2020: 5).

Nəticə

Müstəqillik dövründə siyasi mədəniyyət anlayışının işlənilməsində də bir sıra səhvlərə yol verilmişdir. “Milli pedaqogika, ağıl tərbiyəsi, situasiya, priyom və s. kimi yanlış yanaşmalar, çatışmazlıqlar monoqrafiyalarda, dissertasiyalarda öz əksini tapmış oldu. Əxlaq tərbiyəsi mədəniyyətin xeyli tərkib hissələrindən biri olduğu halda bir sıra tədris vəsaitlərində onun adı dəyişdirilərək «mədəni tərbiyə» kimi verilmişdir. Çap edilmiş dərslik və dərs vəsaitlərində sistemlilik metodologiyasına əməl edilməmişdir. Belə tədqiqatlarda problemlərin məntiqi ardıcılıqla öyrənilməsinə şərait yaranmır. Bu da pedaqogika elminin sistem şəklində qavranılmasına mane olur. Öyrənilən məsələlərin daxili əlaqələri pozulur ki, bu sistemli biliklərin əldə edilərək yadda saxlanılmasına mənfi təsir edir”.

Ədəbiyyat

1. Əfəndiyev, M. (2011). Politologiya. Bakı: Elm.
2. Əfəndiyev, M. (1998). Siyasi elmin problemləri. Bakı: Siyasət.
3. Onikova, L., Abarenkov, V., Averkin, A. (1987). Kratkiy politicheskiy slovar'. Moskva: Politizdat, 509 s.
4. Kelle, V., Koval'zon, M. (1981). Teoriya i istoriya (problemy teorii istoricheskogo protsessa). Moskva: Znaniye, 307 s.

5. Əmirov, M. (2008). Tarixin tədrisində şagirdlərdə siyasi mədəniyyətin formalaşdırılması üzrə işin sistemi: ped.e.d-ru al. dər. a. üçün təq. ed. dis.: 13.00.02; Azərb. Resp. Təhsil Nazirliyi, Azərb. Resp. Təhsil Problemləri İn-tu. 286 s.
6. İbrahimli, X. (2012). Politologiya. Bakı.
7. Rəcəbova, A. (2008). Cəmiyyətin demokratikləşməsində siyasi mədəniyyət amili. Bakı.
8. Şirəliyev, H., Əhmədov, Ə. (2014). Politologiya. Bakı: Apastroff.
9. Almond, G., Verba, S. Grazhdanskaya kul'tura. Politicheskiye ustanovki i demokratiya v pyati strana... <https://www.labirint.ru>.
10. Məmmədov, K. (2020). Müstəqillik dövrümüzün pedaqoji problemləri. Bakı. 105 s.
11. Məmmədov, K. (2017). "Türk xalqlarının pedaqoji fikir tarixindən nümunələr". Mütərcim, 187 s.
12. Sedova, H. (1990). Sotsial'no-pedagogicheskiy analiz problem formirovaniya politicheskoy kul'tury u starsheklassnikov: Avtoref. dis kand. ped. nauk.
13. Shchitnikov A. (2001). Formirovaniye politicheskoy kul'tury starshe klassnikov: Dis kand. Ped., nauk: 13.00.01: Krasnoyarsk, 192 c. RGB OD, 61:02-13/1290-2

Göndərilib: 13.09.2022

Qəbul edilib: 18.11.2022